

**DAVLAT VA NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM
TASHKILOTLARIDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOYDALANISH
IMKONIYATLARI VA ULARNI GURUHLARDA QO'LLASH.**

Zuparova Munira Xamidovna

"Tashkent international universite of educatiion"

Universitetda Ta'lim muassasalari boshkaruvi

Magistratura talabasin

Annotatsiya: Ushbu maqolada davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlardan foydalanish imkoniyatlari, ularni guruhlarda qo'llashning afzalliklari va pedagogik jarayonga ta'siri o'rganiladi. Didaktik o'yinlarning ta'lim jarayonidagi o'rni, ularni samarali qo'llash usullari va bolalarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlarni qo'llashda uchraydigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Didaktik o'yinlar, maktabgacha ta'lim, davlat tashkilotlari, nodavlat tashkilotlar, guruhda o'yin o'tkazish, pedagogik metodlar, ta'lim samaradorligi.

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalar rivojlanishining dastlabki va eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, ularning bilish faoliyati va ijtimoiylashuv jarayonlariga asos yaratadi. Shu jihatdan, ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan foydalanish ayniqsa muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlar orqali bolalarda turli bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ularning mantiqiy fikrlash, ijodiy yondashish va ijtimoiy muhitga moslashish qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin.

Bugungi kunda davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatida didaktik o'yinlardan foydalanish imkoniyatlari kengayib bormoqda. Ammo, ular orasida mazmun va metodika jihatidan farqlar mavjud bo'lib, ularni ta'lim jarayonida qo'llash samaradorligi ham shunga ko'ra farqlanishi mumkin. Shuning uchun didaktik o'yinlardan foydalanishning afzalliklari, kamchiliklari va ularni qo'llash usullarini o'rganish muhimdir.

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning bilim olish jarayoni asosan o'yin faoliyati orqali amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda bolaning o'rganish jarayoni qiziqarli va erkin muhitda o'tishi uning intellektual va psixologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun didaktik o'yinlar davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy rivojlanishiga yordam beradigan asosiy usullardan biri hisoblanadi.

Ushbu maqolada didaktik o'yinlarning ahamiyati, ularni guruhlarda qo'llash usullari va davlat hamda nodavlat ta'lim tashkilotlaridagi qo'llanish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, o'yinlarni tashkil etish jarayonida pedagoglarning roliga, o'yinlarning metodologik asoslariga va ularni tanlash mezonlariga e'tibor qaratiladi.

Didaktik o'yinlarning ahamiyati

Didaktik o'yinlar ta'lim jarayonida quyidagi vazifalarni bajarishga yordam beradi:

- Bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash va takomillashtirish: Bolalar o'yin jarayonida o'rganilgan bilimlarini mustahkamlashga imkon topadilar. Misol uchun, matematik tushunchalarni o'yin orqali o'rgatish natijasida bolalar raqamlarni to'g'ri tanib olish va hisoblashga o'rganadilar.

- Mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish: Didaktik o'yinlar orqali bolalar vazifalarni mustaqil hal qilish, mantiqiy xulosalar chiqarish va biror jarayonning sabab-natija bog'liqligini tushunishga o'rganadilar.

- Ijodiy fikrlash va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish: O'yin faoliyati orqali bolalarga yangi yechimlar topish imkoniyati beriladi. Masalan, rol o'yinlari orqali ular turli vaziyatlarni ijodiy ravishda yechish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

- Hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish: Guruhiy o'yinlar bolalarda jamoaviy faoliyatga oid ko'nikmalarni shakllantiradi. Bolalar o'yin davomida bir-birlari bilan muloqot qilish, fikr almashish va umumiy maqsad sari harakat qilishni o'rganadilar.

- Bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish: Didaktik o'yinlar bola shaxsining intellektual, ijtimoiy, psixologik va estetik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Didaktik o'yinlarning turlari

1. Tuzilmali o'yinlar:

- Aniq qoidalar asosida o'ynaladigan va ma'lum maqsadga yo'naltirilgan o'yinlar.

- Masalan: domino, lotto, mantiqiy boshqotirmalar, shashka va shunga o'xshash o'yinlar.

2. Tajriba asosidagi o'yinlar:

- Bolalarning atrof-muhitni o'rganish va tushunishga yordam beradigan o'yinlar.

- Masalan: tabiat hodisalarini o'rganish, ranglarni ajratish va ularni nomlash, suv va qum bilan o'yinlar.

3. Ro'l o'yinlari:

- Bolalarning o'zaro munosabatlarini shakllantirishga yordam beradigan va turli ijtimoiy rollarni o'rganishga imkon beradigan o'yinlar.

- Masalan: do'kon, shifoxona, maktab kabi mavzulardagi o'yinlar.

4. Ijodiy o'yinlar:

- Bolalarning fantaziyasi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladigan o'yinlar.

- Masalan: rasm chizish, hikoya to'qish, konstruktiv o'yinlar.

Davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlarning qo'llanilishi

Davlat ta'lim tashkilotlari:

- O'yinlar rejali mashg'ulotlarda keng qo'llaniladi.

- Mashg'ulotlar davomida pedagoglar tomonidan o'yin materiallari tayyorlanadi va nazorat qilinadi.

- O'quv jarayonini didaktik o'yinlar orqali tashkil etish usullari davlat standartlariga moslashtirilgan bo'ladi.

Nodavlat ta'lim tashkilotlari:

- Moslashuvchan ta'lim dasturlari orqali didaktik o'yinlar qo'llaniladi.

- Xususiy pedagoglar va oila a'zolari o'yin jarayonlarini tashkil etish jarayonida ko'proq erkinlikka ega.

- Nodavlat muassasalarda ko'pincha innovatsion usullar va o'yin uslublari keng qo'llaniladi.

Didaktik o'yinlarni guruhlarda qo'llash usullari

Didaktik o'yinlarni guruhlar bilan o'tkazishda quyidagilarga e'tibor berish lozim:

- Guruhning yosh xususiyatlari: O'yinlarning qiyinlik darajasi bolalarning yoshiga mos bo'lishi kerak.

- O'yin materiallari: Har bir guruh uchun yetarli miqdorda o'yin materiallari tayyorlangan bo'lishi lozim.

- Vaqtni tashkil etish: O'yin uchun ajratilgan vaqt bolalarning diqqatini jamlash qobiliyatiga mos bo'lishi zarur.

- Ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlar: Har bir o'yin mashg'uloti aniq ta'limiy va tarbiyaviy maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Didaktik o'yinlarni davlat va nodavlat tashkilotlarda qo'llashda uchraydigan asosiy muammo – bu o'yinlarni tashkil qilish uchun yetarli metodik materiallar va o'qituvchilar tayyorgarligining yetishmasligi. Shu bilan birga, nodavlat tashkilotlarda o'yinlar orqali ta'lim berishning moslashuvchanligi va erkinligi ba'zi jihatlar bo'yicha afzallik yaratishi mumkin. Lekin, ularni tizimli tashkil qilishga ehtiyoj bor.

Xulosa

Davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida didaktik o'yinlardan foydalanish bolalarning ta'lim olish jarayonini qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Ularni guruhlarda qo'llash orqali esa hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga va bolaning shaxs sifatida rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin.

Didaktik o'yinlardan foydalanish bolalarning ta'lim jarayoniga qiziqishini oshiradi, bilimlarni yanada mustahkamlashga yordam beradi. Davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yinlarni samarali qo'llash uchun maxsus o'quv dasturlari va uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqilishi lozim. Shuningdek, pedagoglarni o'qitish va malakasini oshirish dasturlariga didaktik o'yinlar orqali ta'lim berish metodlarini kiritish maqsadga muvofiqdir. O'yinlarni guruhlarda qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish va o'yinlarning didaktik mazmunini boyitish bo'yicha tadqiqotlarni davom ettirish lozim.

Adabiyotlar.

1. I.V. Grosheva, L.G.Yevstafeva, D.T.Maxmudova, Sh.B.Nabixanova, S.V.Pak, G.E.Djanpeisova "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi T: 2022.
2. F.Qodirova, Sh.Toshpo'latova, M.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika".-T., "Ma'naviyat". 2019 y.- 688 bet
3. Sh.A. Sodiqova "Maktabgacha pedagogika". "Tafakkur sarchashmalari" T:. 2013 y.- 288 bet.
4. N.M. Qayumova "Maktabgacha pedagogika", "TDPU" nashriyoti T:. 2013 y- 184 bet.
5. Дилова Н.Г. (2021). Вспользование интерактивных методов в школьном обучении. Вестник интегративной психологии. № 21, С. 51-54.
6. Rasulova Z.D. (2020). Pedagogical peculiarities of developing socio-perceptive competence in learners. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. 8:1, pp. 30-34.
7. Boboeva M.N., Rasulov T.H. (2020). The method of using problematic equation in teaching theory of matrix to students. Academy. 55:4, pp. 68-71.
8. Расулова З.Д. (2020). Дидактические основы развития у будущих учителей креативного мышления. European science, vol. 51, no. 2-2, pp. 65-68.